

בשנת 1994 חזרתי מחו"ל לאחר שנה של טיול והתקבלתי לעבודה ברפת של קיבוץ להבות חביבה. הקיבוץ היה מפורסם בנוקדפורמיזם שלו ובפאב המוצלח שהיה ידוע בצפון כולו וכל סוף שבוע היה גדוש עד אפס מקום. מנהל הפאב ומקימו היה עירן פליישמן ששקד על טיפוחו והקדיש זמן ומרץ רב לפרסומו באזור הצפון. את כל משאביו השקיע בדבר אחד בלבד – הבאת מתנדבות יפות לקיבוץ. לטענתו זה היה סוד הצלחתו ואיש לא חלק על דעתו. וכך הפאב היה מקור משיכה לכל תושבי הסביבה כשבכל יום חמישי בערב אנשים באו לשטוף את עיניהם בקבוצת המתנדבות שהגיעו לפאב, והיו ללא ספק היפות בארץ. כשעירן נקרא להנהלת הקיבוץ הוא התקשה להסביר את ההוצאות הכספיות המוזרות על הבאת המתנדבות אך תמיד הסביר את גודל ההכנסות ביחס ליופי המתנדבות.

אני כרפתן הקיבוץ הייתי אחד היעדים המועדפים לעובדת המתנדבות, וכך, עם צוות שכלל חמש מתנדבות, ניהול העבודה היה משהו מיוחד מאוד שאני לא זוכר כמותו לפניו ואחרי.

כולם תמיד רצו לחלוב וכמה שיותר, ולא רק בני הקיבוץ אלא גם החברים הוותיקים. החשמלאי התייצב בוקר בוקר ברפת לבדוק האם צריך לתקן משהו או להחליף דבר מה ואני תפסתי אותו לא פעם מחליף אותה הנורה יום אחרי יום. המסגר הגיע בצהריים כשהתפנה מהדברים שהיה חייב לסיים וצבע את גדרות הפרות. המוסכניק, כשנאלץ לבצע אוברול לשופל שהתקלקל, דרש משום מה לפתוח את המנוע ברפת ולא במוסך וביקש רק שאדאג שהשוודית תהיה בכוננת שוודי ותגיש לו את הכלים הדרושים, ואכן כך היה.

יום אחד הופיע עירן ברפת והודיע לי שקיבלתי פרס על התנהגות טובה, על כך שהנעמתי את זמנן של המתנדבות היפות עד כי הן ביקשו להישאר עוד שלושה חודשים בקיבוץ, והפרס - הוא יגלה לי את סוד המתנדבות היפות. כך מצאתי את עצמי בשדה התעופה נוסע באוטובוס המטוסים כפי שעשו לפני שהיו השרולים הנעים, נעמד מול מטוס של KLM על המסלול, ועירן, יחד עם אחראית המתנדבים בתנועה הקיבוצית ואנכי מתכוננים לקבלת הפנים למתנדבות החדשות שמגיעות לארץ.

עירן, במיומנות של בעל ניסיון ושל מנהל שנמצא בעיצומו של המשא-מתן החשוב ביותר להצלחת העסק שלו, מיד פתח בשיחה, רשם שמות והמליץ המלצות למתנדבות והכול תוך כדי ירידתן בכבש המטוס והנסיעה הקצרה בחזרה לטרמינל, הוא אפילו הספיק לזרוק לי טיפים והראות: "תקרא לזאת ולזאת, תציע לה להגיע לעין-החורש כי יש לי כבר מספיק יפות, ומכיוון שהיא יפה ועין החורש זה די קרוב, היא בטח תבוא בלילות לפאב בלהבות".

הכול התנהל כל כך מהר, ועוד לפני שתפסתי מה קורה סביבי, ירדה מתנדבת יפהפייה במדרגות המטוס; קראו לה ברברה. רגלי קפאו על מקומן ולמזלי עירן היה ערני ולא השאיר דבר למזל, ומיד רשם אותה והמליץ לה על עבודה ברפת בלהבות חביבה. אני חזרתי לעצמי,

כשפתאום הוא המליץ באופן לא ברוך על בחור. כששאלתי למעשיו ענה: "לא צריך לעורר חשד מיותר ועדיף בחור אחד פיסח מאשר מספר מתנדבות יפות בקיבוצים אחרים". והוא אכן דאג לבחור אחד כזה. למחרת נרשמה ברברה והתקבלה לעבודה ברפת של להבות חביבה. גם הפרות הרגישו את נוכחותה והעלו גירה. הוטרנר הקדיש לה מזמנו והרבה בהסברים על כל המחלות והטיפולים, ומצא בה שותפה לעבודה כשהתברר שהיא אחת במקצועה. אני עשיתי לה את המארב הקבוע: טיול על אופנוע למבצר הצלבני קקון ומשם לשקיעה בחוף שדות-ים.

היא הייתה קצת יותר צעירה ממני ובסוף הקיץ התכוננה לחזור לספסל הלימודים בניו יורק כדי להגשים את חלומה להיות רופאה. בצעירותה למדה מחול בבתי הספר הכי טובים בארה"ב. היא באה ממשפחה יהודית ממוצא אינדיאני, מה שאפשר לי להביא אותה לביקור אצל הוריי בגת.

משפחתה באלבמה הייתה מעשירות הדרום ובבעלותה חווה של עשרים וחמישה אלף אייקרים, שהם בערך פי עשרה מכל אדמות הקיבוץ. בקיצור, יפה ונחמדה חכמה, ובנוסף לכול עשירה.

כשנהנים הזמן עובר מהר, וגם זמננו תם. בבית הקפה בטרמינל, דקות לפני שנשקה לי והמריאה להגשמת חלומה, הודתה לי על כך שהפלתי אותה במארב בים, ואמרה שאת החוויות שעברה איתי בחופשה בארץ היא לא תישכח לעולם, והוסיפה דבר מה שנראה לי אז לא ברוך, אך כיום אני יותר ויותר מבין אותו ומסכים עם תבונתו: היא הודתה לי על כך שהכרתי לה את חיי הקיבוץ ואמרה שאנו הקיבוצניקים עדיין לא מבינים את צורת החיים שבה אנחנו חיים.

היא נתנה דוגמה שעד היום אני זוכר: "אבא שלי עשיר כקורח והוא לכוד במרוץ האינסופי אחר הכסף כדי לקנות את האושר ולהגיע למנוחה ולנחלה. הוא צריך רק מעט ממה שכספו יכול להשיג, אבל את הדבר האמיתי הוא לא מצליח להשיג: לחיות בקהילה עם מסורת ומשמעות, עבר ועתיד, ולהיות מקובל ומוערך על ידה. את זאת אין הוא יכול לקנות בכסף, וכל חבריו העשירים באותה צרה. ואתם, הקיבוצניקים, רק צריכים לא לפספס ולראות נכוחה את המשמעות של חיי הקיבוץ. האושר שכל העשירים שואפים אליו ובטיפשותם חושבים שעוד קצת כסף ויכולו לקנותו, נמצא מתחת לידכם ואתם רק צריכים להביט אליו, להביט ולקבלו".

המדרגות נשאו אותה אל עבר חלומה ואני חזרתי לרפת לקבל קבוצה חדשה של מתנדבות שעירן שלח. חלפו הימים, עברו הרבה מתנדבות, גם אני התבגרתי קצת וגם את אשתי שגית פגשתי בלהבות חביבה, במקום מאוד רומנטי - בהנהלת החשבונות. שגית הייתה אז מטפלת בגן הילדים בקיבוץ. הפכנו לזוג ומולדו לנו ארבעה ילדים.

חמש עשרה שנים לאחר מכן ברברה הייתה זיכרון רחוק, רחוק מאוד, רצה הגורל ובאחת הפעמים בהן הצטרפתי לשגית לנסיעתה לקורס מקצועי חשוב בלונדון, הלכנו למחזמר "שיקגו". בעודנו מאחרים בגלל סיזורי אחסנת

חפצים, נכנסנו לאולם הגדול המלא עד אפס מקום בבריטים מנומסים, כשהכוכבים כבר על הבמה, תפסנו את מקומותינו השמורים, הסתובבנו לבמה וכמעט התיישבנו, כשלפתע אני רואה ואינסטינקטיבית צועק: "ברברה". כל האולם בהלם מהוולגריות שלי, ועוד בלונדון, אבל ברברה ניצבת על הבמה ומישרה מבט וניכר בה שזיהתה את הקול. האסרטיביות שלי נגמרה מיד כשהבנתי מה עשיתי, והתיישבתי בכיסאי מופתע מברברה ומהצעקה. לא אכביר במילים על ביצועי השחקנים כי הרי מדובר בבימות לונדון. בסוף המופע, אחרי שכל השחקנים נבלעו מאחורי הווילון הגדול, היציה ברברה וקראה: "שביט, תמתין עוד חמש עשרה דקות ליד הבמה".

המתנן ופגשנו את ברברה. ישבנו איתה עד מאוחר בלילה והיא סיפרה כיצד התגלגלה ללונדון לא כחפאה אלא כשחקנית ראשית. וסיפורה הפתיע עוד יותר מצעקתי באולם המלא. אחרי תקופת ההתנדבות בארץ היא חזרה ללימודיה בניו-יורק, סיימה את לימודי הרפואה בהצלחה יתרה ובזמן התמחותה במחלות זיהומיות עשתה מחקר במעבדות LEDERLE בניו ג'רסי. מחקרה התמקד בשיטות שונות של פיתוח חיסונים, ובמיוחד בניסיון לעשות אותם יעילים ומהירים להשגה כדי לשפר את היערכות המדינה להתפשטות מגפות. המחקר מומן בכסף פדרלי של הסוכנות CDC, המרכז לבקרת מחלות, וכחוקרת הייתה לה כניסה חופשית לארכיוני החברה שבשנות החמישים והשישים הייתה אחת ממובילות פיתוח החיסונים, ביניהם החיסון נגד פוליו של אלברט סייבין והאנטיביוטיקה טטרציקלין. באחת הפעמים, כשקראה על הבעיות שנוצרו בפיתוח התרכיב המוחלש של סייבין נגד מחלת הפוליו נתקלה להפתעתה במסמכים הנוגעים לקיבוץ גת. די מופתע מדבריה, צץ בזיכרונותי הסיפור שסיפר לי דודי שלום על חוקר דגול שהגיע לגת לצורך מחקר על חיסון הפוליו.

היא המשיכה. לתרכיב המתחרה והמפורסם של סאלק היו בעיות משלו. הוא היה לא יעיל ומאוד מסורבל, ולא נתן פתרון לכל אוכלוסיות העולם. החיסון של סייבין היה נגיף מוחלש שניתן פעם אחת דרך הפה וחיסן את האדם לכל חייו, ותוך כדי כך חיסן גם את הסביבה דרך הפרשותיו, אבל הוא היה יותר מסוכן. במקרים רבים ילדים נפגעו מהחיסון עצמו. וכך, על מנת להפוך את החיסון לבטוח לשימוש ומהר, קיצר סייבין את תהליך פיתוח החיסון וכך הציל את חייהם של ילדים רבים בעולם. הוא ויתר על מחקר ארוך ומייגע והלך לחפש מקום בעולם שם חולים בפוליו אך לא מפתחים את הסיבוך המשתק. אחרי שהסתובב רבות בעולם מצא את קיבוץ גת, ועל-פי החומר שקראתי, הוסיפה ברברה, בחר לי שאת הנגיף הפוליו הוא לקח מקיבוץ גת וממנו השלים את פיתוח החיסון שלו, וקיבל במהרה אישור של ארגון התרופות לשימוש עולמי. למעשה, החיסון של סייבין שנלקח מילדי גת פטר את האנושות מהמחלה

האחרת הזאת. לאחר ששאלה יותר מדי שאלות על קיבוץ גת ועל המקור לווירוס נסגרה בפניה הכניסה לארכיון ובהמשך הופסקה עבודתה על המחקר והיא פוטר מהחברה בתירוץ חוסר תקציב.

ברברה הייתה היוורשת היחידה של אביה, ואת חלומה להיות חפאה כבר הגשימה, לכן לקחה פסק זמן וחזרה לאהבתה הישנה - המחול, ובמשך מספר שנים עשתה קריירה בלונדון.

לבסוף, לפני שנפרדנו שאלה שוב האם אני זוכר את הסיפור שלה על אביה ועל חיי הקיבוץ, ושמחה לשמוע שאני כבר בחרתי ונהייתי חבר קיבוץ, ועוד בקיבוץ שכל העולם חייב לו את התפטרותו מנגיף הפוליו.

חזרתי מלונדון וערכתי מחקר קטן על הביקור של סייבין בגת ואכן, סייבין באמת הגיע לגת בשנת 1959 כדי לבחון את הניסוי שערך בשיתוף רשויות הבריאות בילדי גת, וביקוח בקיבוץ לצורך הניסוי סוקר בהרחבה בעיתונות הארצית. מבדיקה יסודית של העובדות עולות מספר תהיות, אם כי לא חד-משמעיות. אכן ילדי גת שחלו בפוליו מתחילת שנות החמישים **לא פיתחו** את הסיבוך של המחלה שפגע במערכת העצבים. הניסוי נערך **אך ורק** במקום אחד בארץ – בקיבוץ, והתבצע **שנתיים** תמימות לפני שסיבין יצא עם החיסון שלו לפוליו. שם החברה שפיתחה את החיסון וערכה את הניסוי בגת **שובש** בארץ במתכוון או שלא במתכוון.

כל המומחים שאיתם דיברתי היו תמימי-דעים שאם נכונה הטענה שמקור החיסון הוא ילדי גת יהיה מאוד קשה ואפילו בלתי אפשרי לברר את העניין ולהוכיח זאת. ואין עוררין על כך שהחיסון של סייבין היה נפוץ בכל העולם והוא זה שפטר את האנושות מהמחלה הנוראה הזאת.

סברה נוספת ששמעתי היא שסיבין הגיע לגת כי ילדי גת כבר עברו את המחלה וגם קיבלו את חיסון סאלק, וכך הוא הבטיח את הצלחת הניסוי שלו.

דבר אחרון ולא מפתיע, כנהוג באותם ימים, ההחלטה האם לבצע את הניסוי המסוכן בילדי גת התקבלה על-ידי צוות מצומצם מהנהלת הקיבוץ והמרפאה, ללא התייעצות עם הורי הילדים.

אולם מה שחשוב באמת הוא שהניסוי הוכתר בהצלחה והחיסון הומצא והופץ לילדי כל העולם.

מה שנראה לנו פעם כמובן מאליו
עם הזמן מואר
ומציאות מתערבבת עם הדמיון
בדרך מופלאה

כתיבה ותחקיר שביט לב

נ.ב. ברברה סיפרה שחלומה השלישי והאחרון שעדיין לא הגשימה, הוא להיות חברת קיבוץ.